

Latzkovits Miklós

TALÁLÓS KÉRDÉS

AKKOR Ernesto, a testi fogyatékoságáról Sánta Ernestónak nevezett herceg írni kezdett:

„Valamikor réges-rég, a tenger túlszéljén, élt egyszer egy uralkodó. Az uralkodó neve ismeretlen, legalábbis ez a történet nem őrizte meg a számunkra, ahogy az ország nevét sem, amelyben uralkodott. Tény azonban, hogy a tenger túlszéljén uralkodott, és két dolgról volt nevezetes. Egyrészt, s talán leginkább, csodálatos szépségű leányáról, akinek nevét szintén nem őrizte meg ez a történet, másrészt pedig hihetetlen kegyetlenségéről.

Uralkodása kezdetén persze még egyáltalán nem volt kegyetlen. Ambíciója, hiúsága hasonlatossá tették őt őseihez, hatalmas országok erőskezdő uralkodóihoz, kiket a történelemkönyvek rendszerint a Nagy, az Igazságos, Bátor Szívű és más hasonló elnevezésekkel illetek, és egy rövid ideig úgy tűnt, rendben mennek a dolgok. Húszévesen örökölte meg atyja trónját, s a következő évben győzelmesen vonult be birodalma legkisebb s egyben legtávolabbi városába, mely megtagadta az engedelmességet, a rákövetkező évben pedig levért egy lázadást, mely a bányavárosok jogainak megnyirbálása okán tört ki, épp koronázása második évfordulóján. E két hadi vállalkozás jelentéktelen csetepaté volt csupán, ám a fiatal uralkodó így is kitűnt személyes bátorságával, melyről katonái valóságos legendákat meséltek akkoriban. És az uralkodó szerette ezeket a legendákat. Való igaz, egy alkalommal élete kockáztatásával mentette meg egyik közkatonáját, kivont szablyával, üvöltve rohant a segítségére, pedig valósággal ömlött a vére, minthogy a bal vállán nyílvessző sebezte meg. Volt viszont egy emléke, ami – ahányszor csak rá gondolt – rettenettel töltötte el. A második hadjárat végén történt, amikor felkereste a hadifoglyok táborát. Fehér harci ménjén ülve haladt a sátrak közt. Alig néhány tagú testőrség kíséretében, arca kegyelmet és megbocsátást sugárzott mindenfelé. Egy félreeső sátorban ismerősre bukkant. Egy fehér hajú öregemberre, akit gyermekkorra óta jól ismert, tán még kedvelt is kicsit. Az öregember haldoklott. A szájából és a füléből vér

szivárgott, nagyon diszkréten, de azért folyamatosan, a szemében pedig leírhatatlan rémület tükröződött. És amikor az uralkodó belenézett ebbe a tükörbe, a félelem a szemén meg tán az orrán át hirtelen a testébe költözött, mert hát a félelemnek is laknia kell valahol. Aztán megszorította az uralkodó szívét, szintén csak nagyon diszkréten, de azért félreérthetetlenül, majd kiült az arcára, ahol már nyoma sem volt kegyelemnek és megbocsátásnak. És nem segített ezen semmi. Hiába akasztatott fel negyven lázadót, hiába börtönözte be emberek százait, hiába számúzta ellenfeleit, a rettegestől többé nem tudott megszabadulni.

Es ettől kezdve már nem mentek rendben a dolgok. Először birodalma legkisebb és legtávolabbi városában tört ki zendülés, hivatalnokait lemészárolták, a főtéren felállított szobrárt ledöntötték és megalázták, a városi tanács pedig hűségesküt tett a Keleti Ország hercegének, aki az uralkodó rokona és egyben legádázabb ellensége volt. A Királyi Tanács elvetette a katonai megtorlás lehetőségét, elsősorban pénzügyi megfontolásokból, minthogy a Keleti Ország hercegének hadserege korszerű, jól felszerelt és igen ütőképes hadsereg volt. Így hát végeláthatatlan diplomáciai tárgyalások kezdődtek, melyek vezetését az uralkodó egyik tapasztalt miniszterére bízta, egyrészt mert ő maga (kellő tanultság híján) nemigen értett az ilyesmihez, másrészt meg nem szívesen mozdult ki palotájának biztonságot nyújtó, erős falai közül. Három óránként érkeztek a hírvivők keletről, és az uralkodót félni látták. Három évvel később az ország szívében ütötte fel a fejét az engedetlenség, hús gazdag és büszke bányaváros bontotta ki a címeres hadilobogót, és a háború, melyet a Királyi Hadsereg szinte félévente cserélődő parancsnokai irányítottak, váltakozó szerencséivel folyt, és ugyancsak elhúzódott. A lázadás fészket, a városok legnagyobbikát két évig tartó ostrom után sem sikerült bevenni, úgyhogy a Királyi Tanács a kompromisszumos megoldás mellett döntött. A városok letették a fegyvert, egy hadilobogót (szimbolikus gesztus gyanánt) ünnepélyes keretek között átadtak a főparancsnoknak, az uralkodó pedig az önrendelkezés hihetetlenül széles jogait garantálta viszonzásképpen, és csaknem felére csökkentette az adóterheket. És egyik megaláztatás követte a másikat. A birodalom északi határai felől újra és újra barbár törzsek törtek az országra, szervezetlen és épp ezért kiszámíthatatlan támadásaik nyomán erődített helyőrségek, kisebb-nagyobb települések tűntek el nyomtalanul, s bár a királyi kartográfusok szinte évente átrajzolták

az északi tartományok térképeit, azok rendre használhatatlannak, provizórikusnak bizonyultak, és az uralkodó félelme rettegéssé erősödött. Az események irányítása egyre inkább kicsúszott a kezéből. A végeláthatatlan tárgyalások, bölcs minisztereinek ugyancsak bölcs megfontolásai, a napi politika kiismerhetetlen útvesztői, mindez idegennek és ijesztőnek tűnt a számára. Tehetetlennek, és ami még rosszabb, tehetségtelennek érezte önmagát, és félelmei még inkább gúzsba kötötték a kezét.

Huszonöt éves korában nősült. Felesége, a birodalom legelőkelőbb hercegének leánya, törekeny és csúnya nő volt. Néhány évvel később belehalt a szülésbe, és az uralkodó csaknem eszét veszítette a fájdalomtól. „Ezt is tudtam előre” – mondogatta, aztán bezárkózott sötét és nyirkos dolgozószobájába, s ha néha meglátogatta az álmom, ott is aludt, vagy egy kis kereveten, összehúzódkodva, vagy egyszerűen az összetolt székeken. A lányát nem szerette. Talán mert sem rá, sem az édesanyjára nem hasonlított. Az uralkodó haja negyvenéves korára hófehér volt. Amikor a tükörbe nézett, olyannak látta magát, amilyenek a történelem csúf, öreg és gonosz uralkodóit elképzelte, és tudta, hogy a tükör nem hazudik. Egy alkalommal trónján ülve szemlélte az udvari ünnepélyt, melyet egy külföldi diplomata tiszteletére rendeztek. A vidám táncmulatság alatt szeme lángolt a gyűlölettől, keze ökölbe szorult, és keserűségében megrázta a fejét. Akkor hó hullott az uralkodó hajából. Ahogy hó hullott egy fél évvel később is, néha télen, néha a legforróbb nyári időben, mindig csak egy maroknyi, amiből legfeljebb egy suta hógolyót lehetett gyúrni. Az orvosok nem találták a dolog magyarázatát. Később az élelmesebbek kis fiolákban méregdrágán árulták a megolvadt havat, orvosság gyanánt, de a gyógyszerből keserves kínok között pusztultak el az emberek, és az uralkodó ilyenkor nevetett. És nevetett akkor is, amikor kegyetlen ítéleteit olvasta fel valamelyik tanácsosa. Belül nevetett, az arcán nem látszott semmi. Mozdulatlanul, merev testtartásban ült a trónon, kezeit keresztben összefonta a mellén, mert szívesen képzelte magát olyannak, mint hajdanvolt fáraók, meg olyannak is, mint a piramisokat őrző szfinxek, megközelíthetetlenek és rettenetesnek, pedig csak egy elesett öregember volt.

Aztán valóban odaigért a lányát. Minden kérő ugyanazt a feladatot kapta, és három nappal később valamennyiük feje a porba hullott. Az uralkodónak magának is csak homályos elképzelései voltak a megoldásról, de azt biztosan tudta, hogy a történetnek róla kell szól-

nia, és bár nem feltétlenül valóságosnak, de igaznak kell lennie. Biztosan tudta továbbá, hogy (egykori dicsősége emlékére) tartalmaznia kell a következő mondatot, méghozzá kétszer is: *Való igaz, egy alkalommal élete kockáztatásával mentette meg egyik közkatonáját, kivont szabályával, üvöltve rohant a segítségére, pedig valósággal ömlött a vére, minthogy a bal vállán nyílvessző sebezte meg.* Meg ezt is: *Háromóránként érkeztek a hírvivők keletről, és az uralkodót félni látták.* Meg ezt is: *És nevetett akkor is, amikor kegyetlen ítéleteit olvasta fel valamelyik tanácsosa.* A kérőknek a szereplőket név nélkül, de mégis úgy kellett bemutatni, hogy bárki könnyen rájuk ismerjen, a különféle ragadványnevek alkalmazása azonban engedélyezett volt. A feladvány legnehezebb részét a formai követelmények képezték. A történet megkomponálása során körülbelül kétezer szó, illetve kifejezés alkalmazása volt tilos, köztük jó néhány alapszó (így az ember azon végtagja, amelyikkel jár, vagy az égitest, amelyik éjjelente a legfényesebben tündököl, a hóesés kivételével általában a természeti jelenségek stb.), másrészt bizonyos szavak és kifejezések alkalmazása kifejezetten kötelező jelleggel bírt. A szöveg lejegyzése során vesszőt százhatvankilencszer kellett használni, bár az alkalmazott pontok száma nem került meghatározásra. Az „és” kötőszó szerepeltetése pontosan ötvenegyszer minősült elengedhetetlennek, az „a” betűé hatszázkilencvennégyyszer, és a legkisebb hiba is emberéletet oltott ki. Az uralkodót hétszer kellett nevetve ábrázolni úgy, hogy közben félelmetesnek és egyben ellenzenvesnek tűnjön. Pontosán definiálva volt a felsőfokú melléknevek és a belőlük képzett határozószók száma, továbbá a főnévi igenevek múlt idejű melléknevekhez viszonyított aránya. Néhány példa a szövegbe történő applikálásra elengedhetetlennek mondott szavak és kifejezések listájáról: valamikor réges-rég, erőskezű, személyes, hóesés, alapszó, félreérthetetlenül, valamennyi, táncmulatság, orvosság, tábor, összehúzódkodva, dolgozószoba, gonosz, főnévi igenév stb. E szavak és kifejezések bármely ragozott, jelölt, képzett változatának alkalmazása elégségesnek minősült. A történet kancelláriai helyesírással hibátlanul lejegyzett változatának összesen nyolcezer hatszázhat írásjelet kellett tartalmaznia. A tiltott szavak listáját, amit személyesen az uralkodó állított össze, hajnalban kapták kézhez a kérők, és egy napig kísérletezhetek a feladat megoldásával. Sokan azonnal feladták, emberi jogokra és más hasonló badarságokra hivatkoztak, de a fejük három nappal később mégis a porba hullott. És az uralkodó nevetett. Egyesek bátran néztek szembe a halállal, mások vinnyog-

tak a félelemtől, és az uralkodó megint csak nevetett. Aztán egy szép napon előállt a Sánta Herceg, és megírta ezt a történetet.”

Ekkor Ernesto letette a tollat. Három nappal később a királyi vár udvarán feje a porba hullott. Miért?

(Jelenkor, 2002/3.)